

Puccini tryptichonja «A köpeny», «Angelica nővér», «Gianni Schicchi» mielőtt, tartalomban olyan szerencsésen egészítik ki egymást, hogy Operaházunk kísérlete : e három mű egy este keretében való felújítása a legnagyobb méltánylást érdemli. Puccini valóságos mesterműve e három kis egyfelvonásos opera, nemes, érett művészet, fölünyes stílusérzék alkotásai. A bűnös szerelem, féltékenységi tragédia színhelyét az örömtelen szajnamenti párizsi proletárnegyed és az éj sötétje, a fiatal apáca vezeklését a női kolostor kedves, jámbor, lírai légköre, az örökségre leső kapzsi rokonok szenteskedő, ravasz, burleszk komédiáját a régi Firenze derült kulisszái fogják stílusos keretbe. A szövegben itt is megtaláljuk Puccini kedvelt, idegeket borzongató jeleneteit : gyilkosság, mérreg, holttestek stb., de mégis mit tudott ő csinálni ezekből a drámai aforizmákból! «A köpeny» zenéje meglepően tömör, érdekes férfiasságával. Hangulati ereje sokkal nagyobb hatású, mint maga a véres tragédia, a tettenért szerető megölése. Csak gondoljunk az első rész monoton hangjára, mely a nappali zaj elcsitulását, a kilátástalan robotban elromlott, fáradt ember hangulatát egybefűzi az emberi szenvedések fölött részvétlenül tovahullámzó folyó ritmusával. Milyen friss ezzel szemben a bordal, kedves és naiv a verkli egyszerű kis keringője a vidámsággal nyekergő szeptimával! Zenei értéke dacára ez a kis mű mégsem tudott igazi népszerűségeit megőrizni. Okát ennek főképp a cselekmény

és a szerepek legkevésbé sem vonzó jellegében látjuk. Pedig az «Angelica nővér» pompás kontraszthatása csak ezután érvényesül. Csupa Murilló harmóniák az éj sötétje után : tiszta, égszínkék és ezüst, egyetlen férfihang sem, csak a világos női szoprán és bارسonyos alt uralkodik. Talán kissé túl édeskés, puha, világos itt minden. Zenei fénypontja Angelica és a hercegnő jelenete. Az agnó könyörtelen göggyének lelketlen hangjába Angelica szenvedélyesen fellobbanó fájdalom úgy vág bele, mint a láva a letarolt, kopár kertekbe. Sajnos a csodajelenetet a zene nem emeli igazi magaslatokra. Puccini az élet szerelme maradt itt is : nem az eget, csak a templomot látta megnyitni maga előtt.

A «Gianni Schicchi» az egész tryptichon koronája. Puccini szellemének minden kis koboldja felszabadult benne. A zenekar kacag, gúnyolódik, kétszínűen jajgat, egyszerre nagyon méltóságteljes, hogy azután annál pajzánabbul mutasson mindenkinek számárfület. Szinte lehetetlen e kis mű zenéjét részletezni, mert tulajdonképpen minden részlet benne. Egy-egy kis lírai melegség után csakúgy kavarognak előttünk a burleszk jelenetek : a pánzvagyók komikus dühöngése, a halotti komédia, a patétikus jegyzői pózok, a csalódottak zivaja. A zene pompás humora az első taktustól az utolsóig szívet üdítő. Kitűnő előadásban élvezhettük mindhárom művet. Az új szereplők közül Laurisin (Henri), Báthy Anna (Angelica) a legjobb alakításaik egyikét nyújtották.

Prahás Margit.

Külföldi Szemle.

Schnitzler és Hoffmannsthal.

A német irodalom az 1931-es év utolsó hónapjaiban több munkását veszítette el. Közülük nálunk is legismertebb a bécsi Arthur Schnitzler. Nem érdektelen, hogy röviddel halála

előtt megjelent utolsó novellájának címe «Flucht in die Finsternis» s tárgya az örület kifejlődése, melyet Schnitzler, mint orvos, szakszerű hozzáértéssel, de kevés művészi meggyőző erővel írt meg — mintegy a világtól való öntudatlan költői búcsúvételkép. Kü-

lönben halál, szerelem és komédiaját-
 szás («Liebeln, Sterbeln und Komödie-
 spielen») volt költészetének hosszú éve-
 ken át három központi problémája.
 «Liebelel» darabjával aratta első nagy
 színpadi sikerét (Burgtheater 1895),
 amellyel úgyszólván a német polgári
 szókincsbe bevezette ezt az amerikai
 «flirt»-nek megfelelő, bécsi osztrák ki-
 fejezést. A színházi botrány miatt hír-
 hedtté vált «Reigen» esete azt bizo-
 nyította, hogy a szerelmi élet efféle
 jeleneteit, melyek nyomtatásban költői
 finomságaikkal és egyes súlyosabb
 mondanivalók ügyes elfátyolozásával
 jól hatottak, nem volt tanácsos szín-
 padra vinni. Ettől egyébként az író
 helyes ösztöne 21 éven át vissza is tar-
 totta. (Az 1900-ban megjelent művet
 csak 1921-ben adták elő.) Hiába próbál-
 ják hívei és hitsorsosainak mozgé-
 kony kritikus csapata tagadásba venni:
 Schnitzler egy eltűnt társadalom, a vi-
 lágháború előtti Bécs írója volt s alko-
 tásai semmiképp sem mérhetők az örök-
 érvényűség mértékével. A császárváros
 modern, világias, romantikus barokk-
 kultúrájának jellemző képviselője ő s
 költészete erotikát elnéző emberieség-
 gel, melódiát melankóliával, jóízlést és
 kultúráltságot a nemzetköziség szel-
 lemével párosított. Nagy finomságokat
 mutató elbeszélései a franciák (főként
 Flaubert és Maupassant) hatását mu-
 tatják. Egész munkássága tanulságos
 példája annak, hogy mivé alakult a
 keményebb északnémetektől impor-
 tált naturalizmus a déliek, főként az
 érdekibb és könnyedebb bécsiek kezén.

Két évvel korábban meghalt költő-
 társától, *Hugo von Hoffmannsthal*tól, a
 bécsi túlkultúráltság e másik képvise-
 lőjétől ugyancsak most került nap-
 fényre egy eddig ismeretlen regény-
 töredék. A Bremer Presse kiadásában
 kéthavonként megjelenő új «Corona»
 c. folyóirat első számaiban tették
 közzé ezt az 1912—13-ban írt, eddig
 ismeretlen regényrészletet. A cím ere-
 detileg *Das venezianische Erlebnis des*

Herrn von N. lett volna, de a szerző
 később «Andreas oder die Verwandeln-
 ten»-, majd «Andreas oder die Ver-
 einigten»-re változtatta. Eleinte Mária
 Terézia halála évére tette Hoffmanns-
 thal a cselekvény időpontját, de ké-
 sőbb a XIX. század első felére. A re-
 gény hőse Andreas Ferschenger, aki
 velencei utazása alkalmával egy ka-
 rintiai majorban reked meg, de az idő-
 vesztés kárpótlásául igen kedves szer-
 relmi idillnek válik itt részesévé. Pom-
 pás ellentétet képez a világ e félreeső
 sarkában folyó egyszerű élet a végre
 mégis csak elért Velence arisztokra-
 tikus kultúrájával. Mivel a regény
 cselekvényének tervezett időbeli el-
 tolódását az író a fennmaradt töredék-
 ben nem hajthatta végre, a XVIII. szá-
 zadi osztrák barokkultúra teljes fé-
 nyében ragyog élénk és újra bebi-
 zonyul Hoffmannsthal esetében is, hogy
 a világháború előtti bécsi lélek mélyen
 benn gyökerezik ebben a soha teljesen
 ki nem vezett szellemben. A mai
 gondterhes rohanásban kellemesen
 hatnak ezek a mesteri kézzel rajzolt
 színes képek s a nyelv is, melyet
 Hofmannsthal mindig bámulatosan
 kezelt, gyönyörű összhangzásban símul
 a tárgyhoz. Koszó János.

Könyvek a szovjetről.

Pár évvel ezelőtt India és a theozó-
 fusok voltak divatban, ma — Szovjet-
 Oroszország. Az érdeklődés gyökere
 bizonyára a mai válság által okozott
 kétségbeesés. Sokan tudatosan, néhá-
 nyan magukban sem merik megval-
 lani, de mégis a szovjetre gondolnak,
 mint a menekülés egyik lehetőségére.
 Ennek a hiedelemnek több oka van.
 Elsősorban a szovjet — amelyről azt
 hitte Európa, hogy megtámadni sem
 érdemes, úgymint magától omlik össze —
 még mindig fennáll, sőt mintha most
 kezdene el virágkorába jutni a sokat
 emlegetett ötéves terv révén. Az el-
 lenfél lebecsülésének megvan a reak-

ciója és most a reakció épen olyan korszakra esik, amelyben kevés ember tud nyugodt maradni. Másodszorban Oroszországot nem ismerik az emberek, ezért hajlandók róla sok mindent föltételezni. Ha akarnak, sok rosszat, ha akarnak, sok jót.

A napilapok tudósításaitól kezdve a különböző folyóiratokig és könyvekig mindenütt nyoma van ennek az érdeklődésnek. Az öreg és színtelen «*Illustration*» is érdekes riportsorozatot közöl fényképekkel tarkítva. A «*Plans*» című új francia folyóiratban állandó rovata van az orosz eseményeknek. Az ugyancsak első évét lezárt «*Bifur*» francia folyóirat szinte a bolsevista szépirodalom kirakata. *Pilniak* és más kevésbé ismert vörös írók a munkatársak. Ilyenfajta jellemzéseket adnak íróikról: «... olyan a feje, mint egy bomba: fehér és heves. Minden, amit ír, a forradalom színeit viseli magán. Két év a vörös hadseregben». Útleírásokat is közöl. Az egyiknek «A Kárpát-expressz» a címe, ebben Budapestről is szó van, «... barbár város, csupa domb és árok, kétfelé választja egy folyó, melynek szélességében semmi civilizált nincs; vad és rendetlen város, amelyet a németek vastag bitumen réteggel egészen befödtek... Feltételezem, hogy a budapesti börtönöknek, ahol évek óta több száz forradalmárt tartanak fogásban, gulyás ízük van».

A német katolikus folyóiratok közül a «*Stimmen der Zeit*» az orosz kommunista ifjúságról, a «Konsomol» szervezet tagjairól közöl jellemrajzot. Fanatikus ez az ifjúság, tele lelkesedéssel és tettvágygal. A diktatura rohamcsapatainak tagjai legtöbbször a Konsomol-ból kerülnek ki. Sokszor valóban hősiiesen viselkednek. Ha a gyapottermést a fagy veszélyezteti, az ifjúság takarítja be a termést, ha a szénbányák nem termelik ki az előírt mennyiséget, a rohamcsapatok veszik át a munkát. Ez imponáló tel-

jesítmények ünnepnapjai után azonban a hétköznapi borzalmai következnek. Hihetetlen arányú alkoholfogyasztás, rendszeres és mindennapos pálinkázás, durva tréfák, erőszaktevek, rablások. A «*Hochland*-ban» Friedrich Dessauer a nyugati polgárság és a bolsevizmus szellemét állítja szembe. A kollektivitás és egyén viszonyának megértéséhez egy régi hasonlatból indul ki: az emberi test és részei viszonyából. A testrészek mind nagyobb egységet szolgáltatnak, magát az embert. A bolsevista államrendszerben az egyénnek ugyanilyen szerepe van. Azonban az egyén viszonya a társadalomhoz nem ugyanolyan, mint például a phagociták viszonya az egész testhez, mert az egyénnek öntudata van — ez az ember legfőbb értéke — nem a társadalom parancsára dolgozik, hanem saját megfontolása szerint. Viszont a nyugati polgárság is helytelen irányba fejlődött, mert a társadalmi munka közösségének tényét nem tudatosította, nem gondolt rá cselekvése közben.

Tavaly jelent meg harmadik kiadásban a szovjet hivatalos beszámolója az öt éves tervről. «*Der Fünfjahrplan der UdSSP.*» A szerző G. Grinko, egyike a terv előkészítőinek. A könyvben felhalmozott adatokat és számításokat minduntalan félbeszakítják a «proletáriátus viharos lendületéről, a forradalom feltartóztathatatlan erejéről» szóló himnuszok és ömlengések és a «hochgeehrte Kapitalisten und Sozialdemokraten» orra alá szánt győzelemittas fricskák.

Coudenhove-Kalergi is érdekes könyvet írt a mai krízis és a szovjet kapcsolatáról. A könyv címe: *Stalin und Co.* Szerinte Stalin az orosz forradalom Napoleonja, azaz vele a forradalom ellenforradalomba ment át. A jelszavak a régié, de a tények: akkordmunka, prémiumok, különböző fizetések — ellenforradalmiak. Lenin kommunizmusából Stalin államkapitaliz-

must csinált. Ma Európa és a Szovjet áll szemben egymással, mint az ó-korban a görögök védték az európai szabadságot a perzsák ázsiai despotizmusával szemben. (Coudenhove-Kalergi szereti a történelmi hasonlatokat. Megvan az a jó oldaluk, hogy nagy távlatokat nyitnak és látszólag megmagyarázzák a problémákat. Csak az a kár, hogy sokszor felületesekek.) Ma is ez a két gondolat: a szabadság és a terror vívja harcát. De Ázsia ma előnyben van, mert ott a terroron és fanatizmuson alapuló rend és építőmunka folyik. Európában viszont minden téren kaosz uralkodik. Ezen csak egy módon lehet segíteni, — természetesen a Páneurópával. Érdekes keveréke ez a könyv a szellemes és találó ötleteknek, meg a felületes dilettantizmusnak.

A szovjetről szóló irodalom legnagyobb sikere Párisban élő görögromán kommunista emigráns *Panait Istrati* három kötete. Úgy látszik, csak az első kötet az ő műve, a többi «barátaié», akiket majd később akar megnevezni. Istratinál ellenszenvesebb embert nehéz elképzelni. Gyűlölködik, tajtékzik és állandóan habzik, mint a vulkán fölé került mocsár. A szétrombolt idegű ember, aki egy percig sem tud uralkodni magán és a balkáni, akinek szótárában hemzsegek az ilyenfajta kifejezések «disznó, rothadt» stb. Külön-külön sem valami épületes látvány és benne ez a kettő egyesül.

E tulajdonságai mellett azonban vannak erényei is, amelyek miatt érdemes elolvasni. Ilyen elsősorban igazságszeretete, amelyet nem mindig fojt el gyűlölködése és valamilyen mithikus, nagy dörgedelmekben kifejezésre jutó rajongás a szegények és elnyomottak iránt. A szovjet tízéves jubileumára hívják meg és 15 hónapig marad kinn. A párizsi orosz követ barátja, meggyőződéses kommunista, amikor kiérkezik. Ebben az időben tőri le Stalin Trockijt és hiveit. Istrati-

nak elsősorban az nem tetszik, hogy kommunista kommusinta ellen küzd. Másodsorban az, hogy a legkisebb és legjőindulatúbb kritikát sem tűrik, hogy üldözik a zsidókat, hogy kegyetlen és korlátlan bürokrácia ül a proletárok nyakán, amely tudatlan is. Szóval forradalom helyett vad és kíméletlen terrort talált. Ennél még a fascizmust is erkölcsösebbnek tartja (ez igen nagy dolog kommunistánál!), mert Mussolini vállalja a felelősséget, nem hárítja át a rabszolgáknak nevelt, moccanni sem merő proletáriátusra. Ime, ez az író, aki jól fűtött párizsi szobájában a kommunista légvárak ábrándos követője, amikor a valóságot ismeri meg, felébredt emberi érzése «Más fény felé» küldi. *Fábián István.*

A Goncourt-díj csődje.

A Prix Goncourt-rel állítólag fiatal és tehetséges írók regényeit jutalmazták s a nyertes, néhány ezer frankon kívül abban a kellemes megtiszteltetésben részesül, hogy «Prix Goncourt» szalaggal átkötött regényét egy-kétszázézer példányban dobja piacra szerencsés kiadója. A reklám nagydobja már november közepén megszólal; találgatnak, ajánlgatnak s leggyakrabban egy outsiders kapja a díjat. Idáig még rendben lenne minden: a kiadóknak és az érdekkörükbe tartozó lapoknak joguk van előzetes reklámot csapni jó vagy rossz könyveiknek, az Académie Goncourt tisztos tagjainak is szabad meglepetést provokálni, mondván, hogy ők nem engedik magukat befolyásoltatni; a baj csak ott kezdődik, hogy választásuk az utóbbi években, szinte kivétel nélkül olyan regényekre esett, melyek vagy egy utazási vállalat izléses és kedvetkeltő reklámjainak illenek be (*Batouala, Jérôme, Un homme se penche sur son passé, Malaisie*) vagy, mint az idei *Mal d'amour*, az «irodalmi ponyva» remekei közé tartoznak. Szerzőjük

egy-két év alatt eléri méltó jutalmát: a névtelenséget. Ki emlékszik ma René Maran-ra, a *Batouala* című néger regény szerzőjére? Két Goncourt-díjas, Proust és Duhamel nevére emlékszem, akik túléltek a nekik adott dicsőséget. És szegény Proust is mennyi küzdelem és milyen elkeseredett hadjárat után kapta azt meg négy évvel a halála előtt.

Az idei nyertes, Jean Fayard neve némileg ismerős: a fiatal író atyja a Fayard és Cie könyvkiadóvállalat tulajdonosa s ez sok mindent megmagyaráz. *Mal d'amour*, ez a regény címe, egy húszéves fiatalember története, aki még sohasem volt szerelmes. Katonáskodása alatt megismerkedik egy csinos nővel, aki egyébként modellja és kedvese egy angol festőnek. Szerelem. De a hős csapodár természetű, a lány pedig egy tengerészbe lesz szerelmes, Amerikába utazik, visszajön, nyomorog és korai halálá-

val a háromszázoldalas regény is befejeződik. De előbb a három férfi találkozik Arcachon-ban, egy kis tengerparti fürdőhelyen: az ottöltött kellemes napok emléke hozza őket vissza.

Vegyünk egy szegény, szép és kedves párizsi modellt à la Duvernois, adjunk hozzá két adag Proust-féle szerelmi analízist, a masszát keverjük össze Barrès *Jardin de Bérénice*-ével s formába öntve kenjük be az egészet a Radiguet-féle cinizmus tetszetős és keserű csokoládéjával. Az eredmény a *Mal d'amour* című Goncourt-díjas regény, melyet «tout Paris» elolvas és dicsér. S ha valaki ezután elolvassa Julien Green, Jean Giono vagy Pierre Bost ugyancsak 1931-ben megjelent regényeit, melyek toronymagasságban állnak Fayard műve felett, megérti, hogy milyen hasznos dolog az, ha valakinek könyvkiadó a papája.

Just Béla.

A Szerkesztőség közleményei.

Minden kézirat a Szerkesztőség címére (Budapest, VII., Rózsa-u. 23. Telefon J. 314—20.) küldendő. Hivatalos órák délután 5—7-ig.

A folyóirat anyaggyűjtését minden hónap 15-én zárjuk. — Írógépen írt cikkeket kérünk. — Kéziratokat csak akkor küldünk vissza, ha bélyeggel ellátott, megcímezett borítékot mellékel a szerző.

A NAPKELET minden közleményeért írója felel.

A szerkesztésért és kiadásért felelős: TORMAY CECILE.

Helyettes szerkesztő: HARTMANN JÁNOS.

Stephaneum nyomda r. t. — Nyomdaigazgató: KOHL FERENC.